

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Siim Rumberg

**ÜLDKASULIKU TÖÖ KORRALDUSEGA
SEOTUD PROBLEEMID JUHENDAJATE
VAATEST PÄRNUMAA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Karin Kiis

Pärnu 2018

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "....." a.

TÜ Pärnu kolledži sotsiaaltöö korralduse osakonna juhataja Anne Rähn

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Ülevaade üldkasuliku töö rakendamisest ja sellega seotud probleemidest	7
1.2. Üldkasuliku töö eesmärk ja rakendamine erinevates riikides	7
1.3. Üldkasuliku töö tulemuslikkus.....	12
1.4. Üldkasuliku töö korraldamisega seotud probleemid.....	14
1.5. Üldkasuliku töö mõiste ja roll Eesti karistuspoliitikas.....	16
1.6. Üldkasuliku töö korraldus Eestis	19
2. Uurimus üldkasuliku töö juhendamise seotud probleemidest.....	24
2.1. Lühülevaade kriminaalhoolduse ja üldkasuliku töö korraldusest Pärnu maakonnas.....	24
2.2. Uurimismeetod, valim ja uuringu läbiviimine	25
2.3. Pärnumaa üldkasuliku töö juhendajate seas läbi viidud uuringu tulemused.....	27
2.3.1. Üldkasuliku töö eesmärk ja juhendamise protsess.....	27
2.3.2. Probleemid üldkasuliku töö juhendamisel	29
2.3.3. Koostöö kriminaalhooldusametnikega ja hinnang üldkasuliku töö korraldusele	30
2.3.4. Ettepanekud üldkasuliku töö korralduse parendamiseks	32
2.4. Arutelu ja järeldused	33
Kokkuvõte.....	37
Viidatud allikad.....	39
Lisa 1. Intervjuu küsimused üldkasuliku töö juhendajatele	44
Summary	45

SISSEJUHATUS

Seadusandlusega määratakse kindlaks reeglid, kuidas ühiskonna liige võib käituda ja millised teod on inimestele lubatud ning keelatud. Kui reeglite vastu eksitakse, siis on ette nähtud karistus. Mida tõsisem tegu, seda rangem karistus. Aegade jooksul on ühiskond muutunud järjest humansemaks ning tänapäeval on vanglakaristuse määramine kõige viimane võimalus kurjategija karistamiseks. Kui 100 aastat tagasi oli võimalik kuriteo eest karistada vangistuse või surmanuhtlusega, siis umbes 50 aastat tagasi tekkisid vangistuse kõrvale ka alternatiivsed karistusmeetodid. Sellise muutuse taga ei ole üksnes soov kohelda õigusrikkujaid inimlikumalt, vaid ka praktiline kaalutus – alternatiivkaristused on ühiskonnale lõppkokkuvõttes odavamad. Üheks alternatiivseks karistuseks on üldkasulik töö (ÜKT) ja Eestis rakendatakse seda karistusmeetmena aastast 2001.

Eestis on ÜKT-d võimalik sooritada asutustes ja ettevõtetes, kellel on sõlmitud kriminaalhooldusosakonnaga leping ning tööandja poolt määratakse ÜKT sooritamiseks juhendaja. (Üldkasuliku töö ..., 2004) Enamus ÜKT sooritamise võimalust pakkuvatest tööandjatest on kohalikud omavalitsused ning neile kuuluvad asutused või ettevõtted. Eraettevõtetest on esindatud peamiselt need, kes pakuvad teenuseid kohalikule omavalitsusele. (Ahven, 2009, lk 13) Tööandjal on ÜKT sooritaja näol võimalik saada tasuta tööjõud, kuid samas kaasnevad ÜKT-ga teatud kohustused ja vastutus, sh kohustus määrata juhendaja.

Viimaste aastate statistika kohaselt on kasvanud üldkasulikule tööle suunatud süüdimõistetute arv, kuid üheks oluliseks probleemiks on ÜKT katkestajate arv. 2011. aastal jäi ÜKT sooritamine pooleli 23 protsendil tööle suunatutest ning nende arv on kasvanud võrreldes 2010. aastaga 30%. Põhjuseks näetakse peamiselt vähemotiveeritud või sõltuvusprobleemidega isikute ÜKT-le suunamises. (Ahven, 2009, lk 2) Seega võib oletada, et ÜKT juhendamine võib tööandjate ja juhendajate jaoks kaasa tuua mitmeid

probleeme ning seeläbi vähendada tööandjate huvi pakkuda ÜKT sooritamise võimalust. Kõige paremaks infoallikaks võimalike probleemide kohta on ÜKT juhendajad. Paraku ei ole Eestis läbi viidud ühtki uuringut, mis keskenduks sellele, milliseid probleeme ÜKT korralduses juhendajate hinnangul esineb ning kuidas tõsta tööandjate huvi ÜKT sooritamise võimalust pakkuda.

Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja üldkasuliku töö korraldusega seotud probleemid juhendaja vaatest ning teha uuringu tulemustele toetudes ettepanekuid ÜKT korralduse parendamiseks.

Eesmärgist lähtuvalt püstitati järgmised uurimisküsimused:

- Milliseid probleeme esineb juhendajate ja kriminaalhooldusametnike omavahelises koostöös ÜKT läbi viimise protsessis?
- Milliseid probleeme esineb juhendajatel ÜKT läbiviimisel kriminaalhooldusalustega?
- Millised on juhendajate ettepanekud üldkasuliku töö korralduse parendamiseks?

Eesmärgi täitmiseks seati järgmised uurimisülesanded:

1. anda ülevaade ÜKT rakendamisest Eestis ja teistes riikides ning tuua välja ÜKT rakendamisega seotud probleemid;
2. valmistada ette intervjuu kava ning leida respondendid uurimuse jaoks;
3. viia läbi intervjuud ÜKT juhendajatega;
4. analüüsida intervjuude abil kogutud materjali ÜKT juhendajate probleemide seoses kriminaalhooldusaluste juhendamise ja saadud tulemuste põhjal teha ettepanekud ÜKT korralduse parendamiseks.

Käesolev töö koosneb kahest peatükist, millest esimeses käsitletakse alternatiivkaristuste rolli erinevate riikide karistuspoliitikas ning antakse teoreetiline ülevaade ÜKT rakendamisest maailmas ja Eestis toetudes järgmistele autoritele (Bouffard & Muftic, 2007; Ahven, 2009; Beyens, 2010; McIvor, 2010; Anagnostaki, 2011; Parts, 2013; O'Hara & Rogan, 2015), kirjeldatakse kriminaalhooldusprotsessi ja eesmärki Kriminaalhooldusseaduse ja Karistusseadustiku alusel ning tuuakse välja ÜKT

juhendamisega seotud probleemid toetudes Andri Ahvena 2009. aastal koostatud uuringule üldkasuliku töö kohaldamisest ja mõjust retsidiivsusele Eestis.

Töö teine osa keskendub empiirilisele osale, kus kirjeldatakse Pärnumaal läbi viidud kvalitatiivset uuringut. Andmete kogumiseks tehti individuaalintervjuud kuue Pärnumaa tööandja ÜKT juhendajatega. Töös antakse ülevaade intervjuude käigus kogutud seisukohad ja nende alusel tehtud järeldustest.

1. ÜLEVAADE ÜLDKASULIKU TÖÖ RAKENDAMISEST JA SELLEGA SEOTUD PROBLEEMIDEST

1.2. Üldkasuliku töö eesmärk ja rakendamine erinevates riikides

Järgnevas peatükis antakse ülevaade ÜKT kui alternatiivkaristuse rakendamise ajaloost ja põhimõtetest erinevate Euroopa riikide näitel.

Riike võib jaotada kriminaalpoliitika poolest pehmema ja karmima suuna rakendajateks. Põhjamaid (Rootsit, Soomet) iseloomustab pehme kriminaalpoliitika, kus suur osakaal on ennetusel, vangistust kasutatakse võimalikult harva ning suur osa tööst tehakse väljaspool kriminaaljustiitsüsteemi. Ühendkuningriikides seevastu on senini fookus kontrollil ja sanktsioonidel (kinnipeetavate suhtarv on üks Lääne-Euroopa suuremaid) ning vähem pühendatakse tähelepanu ennetustegevusele. Seejuures iseloomustab riiki suur retsidiivsus – 2/3 kinnipeetavatest paneb kahe aasta jooksul toime uue kuriteo. (Kriminaalpoliitika arengusuunad..., 2010, lk 4)

Karistuspoliitika on Euroopa riikides liikunud üha enam alternatiivsete karistuste rakendamise suunas. Selle põhjuseks on ühelt poolt kriminaalpoliitikas toimunud rõhuasetuse nihe karistamiselt rehabiliteerimisele ja reintegreerimisele, aga ka vajadus vähendada vanglate koormust ning vangistusega kaasnevat halba mõju karistust kandvatele isikutele. (Beyens, 2010, lk 8-9; McIvor, 2010, lk 42; Anagnostaki, 2011, lk 157; Kilcommins, 2014, lk 493-494, 499; O'Hara & Rogan, 2015, lk 23-24; Wondahl, Boman, Garland 2015, lk 242, 248)

Erinevate riikide kogemus on näidanud, et vanglakaristus ei anna paremaid tulemusi võrreldes kogukonnapõhiste sanktsioonide rakendamisega, sest ühelt poolt ei pruugi vanglakaristus mõjuda inimesele piisavalt karistavalt, et vältida õigusrikkumisi

tulevikus ning teiselt poolt kaasnevad vangistusega sageli kahjulikud mõjud. Wondahl ja tema kolleegid uurisid, kuidas tajusid õigusrikkujad erinevate karistusliikide raskust ning uuringu tulemused viitasid sellele, et õigusrikkujate endi hinnangul on kahepäevane vanglakaristus võrreldav kuue tunni ühiskondliku töö tegemisega või seitsme päevaga elektroonilise järelevalve all viibimisega. See näitab, et vähemalt lühiajalise vanglakaristuse puhul ei pruugi vangistus väga mõjus olla. (Wondahl et al., 2009, lk 1198) Pikemate vanglakaristuste puhul tuleb arvestada negatiivsete kõrvalmõjudega. Vanglas viibimise tagajärjel saavad kannatada sageli õigusrikkuja pere- ja sotsiaalsed suhted, inimene kaotab töö ning tema väljavaated peale vabanemist on üldjuhul väiksemad. Eelnevast tingituna on inimesel peale vabanemist keeruline ühiskonnas uuesti kohaneda ning tema reintegreerimisele kulub rohkem raha. Kuivõrd vanglakaristus on ühiskonnale kulukam ning sellega kaasnevad mitmed negatiivsed tagajärjed, on ühiskonnale kasulikum rakendada kogukonnapõhiseid sanktsioone. (Wondahl, Boman, Garland 2015, lk 248)

Seetõttu ollakse pehmemat kriminaalpoliitikat pooldavates riikides nagu näiteks Rootsis seisukohal, et targem on eelistada vabaduse piiramist selle täielikule äravõtmisele. Vangistus on ebaefektiivne vahend korduvkuritegevuse vähendamiseks ja seetõttu tuleb leida muid, odavamaid ja väiksemate negatiivsete kõrvalmõjudega vahendeid. (Kriminaalpoliitika arengusuunad..., 2010, lk 6)

Üks kogukonnapõhiste karistusmeetmete rakendamise võimaluseks on ÜKT. Beyens ütleb viidates Nelkenile (1994), et „ÜKT on klassikaline näide kogukonnapõhisest karistusest: see sooritatakse kogukonnas kogukonnaliikmete toel ja kogukonna üldiseks hüvanguks“ (Beyens, 2010, lk 18).

ÜKT all peetakse juriidilises mõttes silmas karistust, mille täitmisel peab süüdimõistetuteostama avalikust huvist lähtuvat tegevust, millega kaasneb kuriteo raames teostatud kahju hüvitamine ühiskonnale. Karistuse oluline sisu on tasustamata tehtud töö avaliku huvi tegevuses ja üldjuhul peetakse rehabiliteeritava töö kohustust ainult võimaluseks, mida kohtunikud võivad kasutada, kuid mitte karistuse põhiosa osana. (Blay, 2010, lk 63)

ÜKT koosneb kolmest komponendist: repressioonist (ÜKT sooritamine tähendab inimese jaoks vaba aja piiratud kasutamist), heastamisest läbi töö või tegevuse, mis toob kasu kogukonnale ja rehabilitatsioonist, mis on seotud teiste aitamisest tekkivate positiivsete tulemustega. Selle karistusmeetme kasutusele võtmisel oli üheks eesmärgiks taasintegreerida süüdimõistetud ühiskonda, seejuures jättes karistuse kandmisel inimesele alles kogukond, töö ja perekonna sidemed, et vältida sotsiaalset isolatsiooni. (McIvor, 2010, lk 42)

ÜKT on maailmas kasutusel olnud üle 50 aasta. Esmakordselt hakati seda rakendama karistusena USA-s ning kümme aastat hiljem võeti see kasutusele ka Euroopas. ÜKT-d rakendatakse asenduskaristusena, kombineeritult teiste karistustega, kuid ka eraldiseisva meetmena. Ühise joonena võib välja tuua, et see määratakse alati üksnes süüdlase nõusolekul. Tänapäevases Euroopa karistuspoliitikas on ÜKT vangistuse alternatiivina saanud suure poolehoidu osaliseks ja see on praktiliselt iga Euroopa riigi kriminaalhooldussüsteemi osa (Parts, 2013, lk 14).

ÜKT kohaldamise eesmärgid on erinevates riikides enamasti vanglasüsteemi koormuse vähendamine, ühiskonnale tekitatud kahju heastamine ning õigusrikkude resotsialiseerimine (Ahven, 2009, lk 9). Samas erinevad riikide praktikad selle poolest, millistele sihtrühmadele on seda võimalik rakendada ning kas ÜKT-d on võimalik rakendada üksnes asenduskaristusena reaalsele vangistusele, lisakaristusena või on kuriteo sooritamisel võimalik määrata see ka peamise karistusena ehk ÜKT-d käsitletakse iseseisva karistusliigina.

USA-s võeti ÜKT kasutusele 1960. aastatel alternatiivina vangistusele ja trahvidele ning seda kohaldatakse kergemate süütegude korral. ÜKT-d rakendatakse ka kombineeritult teiste karistustega, näiteks määratakse see lisaks tingimisi vangistusele või trahvile. (Bouffard & Muftic, 2007, lk 171–172) Euroopas võeti ÜKT kasutusele 1970. aastatel ja üsna kiiresti hakati seda kuritegevuse kasvu tõttu kohaldama lühiajalise vangistuse alternatiivina (Lo ja Harris, 2002, lk 427). ÜKT kasutusele võtmine Euroopa riikides on toimunud erineval ajal ning selle sihtrühm on olnud mõnevõrra erinev. Üks varasemaid ÜKT rakendajaid oli Suurbritannia. Nii võeti Inglismaal ÜKT kasutusele aastal 1974 (Lo & Harris, 2004, lk 373) ning Šotimaal on see kasutusel aastast 1979

(McIvor, 2010, lk 41). Teistes Euroopa riikides jõuti ÜKT rakendamiseni paarkümmend aastat hiljem. Belgias võeti ÜKT kasutusele 1994. aastal ja seda rakendati asenduskaristusena täiskasvanutele. 2002. aastal sai ÜKT Belgias iseseisvaks karistusliigiks. (Beyens, 2010, lk 6) Kreekas võeti ÜKT kasutusele 1997. aastal, eesmärgiga lahendada halbade kinnipidamistingimuste ja vanglate ülerahvastatuse probleem (Anagnostaki, 2011, lk 158) ning seal on võimalik määrata ÜKT asenduskaristusena ühe kuni viieaastase vangistuse korral või lisakaristusena (Mavris, Koulouris, & Anagnostaki, 2015, lk 26). Austrias sai kuni 2000. aastani määrata ÜKT-d karistusteks ainult alaealistele ja valitud karistuse puhul ka täiskasvanutele. 2000. aastast on võimalik ÜKT-d määrata ka karistusena täiskasvanutele. (Läsching-Gspandl, viidatud, 2007, lk 251 vahendusel)

Teatavad erisused on ka mahtudes, mida ÜKT rakendamisel kasutatakse. Nii on Soomes võimalik ÜKT määrata asenduskaristusena neile, kes on saanud karistuseks kuni 8 kuud kestva vangistuse ning sellisel juhul saab ÜKT määr olla 14 – 240 tundi. (Bouffard & Muftic, 2007, lk 174) Soomes on üks päev vangistust võrdne ühe tunni ÜKT-ga, selline suhe ei ole õigusaktides küll reguleeritud, kuid ÜKT-ga seotud juhiste kohaselt asendatakse praktikas vangistus ÜKT-ga eeltoodud suhtega. Lisaks on võimalik kuni 10 tundi ÜKT-d asendada sõltuvuse vähendamisele suunatud või muus sotsiaalprogrammis osalemisega. (Ahven, 2009, lk 9) Taanis on võimalik ÜKT määrata asenduskaristusena kuni 12-kuulise vanglakaristuse asemel ning ÜKT tundide maht jääb vahemikku 30 kuni 240 tundi. Taanis puudub samuti ametlikult määratletud skaala, mis arvutaks vanglakaristuse aja ümber ÜKT tundide arvuks. (Andersen, 2015, lk 539) ÜKT sooritamise tundide arv on Kreekas kuni aastase vangistuse korral 100 – 240 tundi ning 4-5 aastase vangistuse korral 961 – 1200 tundi (Mavris, Koulouris, & Anagnostaki, 2015, lk 26).

Eeltoodust on näha, et ÜKT rakendamine on levinud üle maailma, kuid selle praktika on riigiti erinev. Erinevate riikide praktika ühtlustamisele on suunatud kaks rahvusvahelist dokumenti. 1990. aastal kehtestati ÜRO dokumendina Tokyo reeglistik (United Nations ..., 1990), mis kehtestab vangistuse alternatiivide miinimumnõuded. Dokumendi kehtestamise üheks eesmärgiks oli alternatiivsete karistuste kasutuselevõttu maailmas

edendada. Tokyo reeglistiku järgi peaks riigid vältima vangistust nendel juhtudel, millal on tõenäosus suur, et uut kuritegu toime ei panda. Dokumendis on välja toodud, et vangistuse vältimine aitab saavutada paremat lõimumist ühiskonnaga ning alternatiivsete karistuste kasutamisel on võimalik kurjategija käitumist kontrollida, samal ajal seda käitumist ka loomulikus keskkonnas arendada. Reeglistik pakub välja 13 erinevat võimalust alternatiivseks karistamiseks ja ÜKT on üks neist. Ka Euroopa Nõukogu on kehtestanud ühtsed reeglid karistuste ja meetmete rakendamise kohta. 1992. aastal võttis Euroopa Nõukogu vastu soovitus number 16, mis puudutab reegleid karistuste ja meetmete rakendamise kohta. Selle soovitus reegli number 67 järgi peab ÜKT rakendamisel olema praktiline väljund, ÜKT raames täidetavad ülesanded peaksid olema sotsiaalselt kasulikud ja võimaldama rakendada maksimaalsel määral süüdimõistetute oskuseid. Sama reegli järgi ei tohiks ÜKT eesmärgiks olla kasumi teenimine ettevõttele. (Council ..., 1992, lk 9)

ÜKT raames pakutavate tegevuste valiku ja korralduse olulisusele on viidanud ka mitmed uurijad. Nii on näiteks selgunud, et retsidiivsus oli madalam nende õigusrikkujate puhul, kes uskusid, et ÜKT raames tehtavad tegevused toovad kellelegi kasu ning see on kasulik kogemus ka talle endale. Samuti olid tulemused positiivsemad nendes ÜKT sooritamise kohtades, kus ÜKT tegijal oli otsene kontakt kasusaajaga ning mis pakkusid talle võimalust õppida uusi oskusi. (McIvor 2010, lk 52)

Eelnevast lähtudes on ÜKT mõjususe puhul lisaks määratud tundide mahule oluline ka see, millisel viisil on ÜKT tegemine korraldatud. Beyen rõhutab, et ÜKT rehabiliteeriva eesmärgi seisukohast on oluline individuaalne lähenemine ÜKT tegijale. ÜKT-d sooritakse sagedamini avaliku sektori organisatsioonides (nt kohalikes omavalitsustes) ja mittetulundusorganisatsioonides, mille tegevuse suunitlus on kooskõlas ÜKT heastamise komponendiga. Samas vastutavad need organisatsioonid ÜKT juhendamise ja jälgimise eest, milleks sageli nende organisatsioonide töötajad ei pruugi piisavalt ette valmistatud olla. (Beyens, 2010, lk 19)

Mitmete riikide uuringud viitavad, et sobilikke ÜKT sooritamise kohti ei ole piisavalt ning osad ÜKT pakujad keelduvad pakumast võimalust teatud probleemidega ÜKT tegijatele (nt sõltuvusprobleemidega, agressiivse käitumisega, tervise- või

keeleprobleemidega õigusrikkujad). Lahendusena on pakutud spetsiifiliste tööpaikade (*work floors*) loomist, kus õigusrikkujate ÜKT-d juhendavad väljaõppinud spetsialistid. (Beyens, 2010, lk 15; McIvor 2010, lk 55-56)

ÜKT pakkujaid ei ole ülemäära palju uuritud. Ühe näitena võib tuua Belgia kogemused, mille kohaselt 88% ÜKT korraldamisega seotud organisatsioonidest leidis, et neil on ÜKT tegijatega rohkem positiivseid kui negatiivsed kogemusi ning 61% hindasid oma koostööd kasulikuks. Ca 34 % leidis, et ÜKT tegija juhendamisega kaasnes pigem täiendav koormus. Samas toodi välja, et nad ei loobu ÜKT tegijate kaasamisest, kuna peavad seda ühiskondlikus plaanis vajalikuks või seetõttu, et selle ülesande annab neile organisatsiooni juhtkond. (Beyens , 2010, lk 16)

Kokkuvõtteks võib öelda, et ÜKT rakendamine on levinud üle maailma. Selle praktika on riigiti erinev, kuid valdavalt ollakse seisukohal, et ühe kogukonnapõhise karistuse liigina on see nii õigusrikkuja kui ühiskonna jaoks eelistatavam karistusmeede võrreldes vangistusega. Samas sõltub ÜKT tõhusus suuresti selles, kuidas see on korraldatud ning kuivõrd suudetakse lisaks ÜKT karistuse ja heastamise komponendile toimima panna ka selle rehabiliteerivat komponenti. ÜKT korraldusega seotud probleeme käsitletakse põhjalikumalt järgmises peatükis 1.4.

1.3. Üldkasuliku töö tulemuslikkus

Tänapäeva õigussüsteemid võimaldavad rakendada erinevaid karistusmeetmeid: traditsioonilist vanglakaristust, tingimisi vangistust, elektroonilist järelevalvet ja ühiskondlikku tööd. Kui ajalooliselt hakati ÜKT-d rakendama selleks, et vähendada vanglate koormust ja kulu vangide üleval pidamiseks, siis tänapäeval on kaalukaks argumendiks ka asjaolu, et alternatiivsed karistused ei too kaasa traditsioonilise vangistusega kaasnevat halba mõju, sh kõrgemat riski korduvkuriteoks.

Üks peamistest argumentidest ÜKT kohaldamise kasuks on kahtlemata väiksem kulukus võrreldes teiste karistusmeetmetega. Alternatiivkaristuste kohaldamine on riigile mitmekordselt odavam vangistusest (Parts, 2013, lk 14). Nii oli näiteks 2017.

aastal Eestis ühe vangi ülalpidamiskulu kuus 1597 eurot ning iga kriminaalhooldusala kohta kulus keskmiselt 77,6 eurot kuus (Vanglateenistus, 2018).

Pea sama tähtis on asjaolu, et vanglas veedetud aeg mõjub süüdimõistetutele negatiivselt, kasvatades retsidiivsuse riski. ÜKT seevastu mõjutab positiivselt endiste seaduserikkujate väljavaateid tööturul, vähendades töötuse riski ning suurendades sissetulekuid. (Andersen, 2015, lk 561)

Peaaegu kõik uuringud ÜKT mõju kohta retsidiivsusele on näidanud, et ÜKT on võrreldes lühiajalise vangistusega teatud määral efektiivsem (Parts, 2013, lk 28). Retsidiivsusrisiki seisukohast ei ole ÜKT ja traditsioonilise vangistuse vahel statistiliselt olulist erinevust, kuid kuriteo uuesti sooritamist esines pikas perspektiivis endiste vangide korral sagedamini (Killias, Gillieron, Villard, & Pogliani, 2010a, lk 115). Samas elektroonilisel järelevalvel leiti olevat positiivsem mõju kui ÜKT-l. Elektroonilise järelevalve all olevad süüdimõistetud sooritasid uuesti kuriteo harvemini, olid sagedamini abielus ning materiaalselt paremini kindlustatud. (Killias, Gillieron, Kissling, & Villettaz, 2010b, lk 1168)

ÜKT efektiivsust retsidiivsuse vähendamisel ja kuriteo toime pannud isikute integreerimisel võrreldes teiste karistusliikidega on raske hinnata. Uuringute tulemused näitavad, et üldjuhul on raskema karistuse saanud isikud retsidiivsemad kui kergemini karistatud isikud, kuid see ei pruugi näidata karistuse enda mõju, vaid võib olla tingitud erineva riskiastmega isikutele erineva karistuse määramisest. (Ahven, 2012, lk 23)

Eestis läbi viidud uuringud näitavad, et ÜKT pole retsidiivsuse seisukohast oluliselt mõjusam võrreldes lühiajalise vangistusega. Kui võrrelda pikema kui üheaastase vangistuse ning lühema kui üheaastase vangistuse asenduskaristusena ÜKT määramist, siis retsidiivsuse seisukohast ei ole ÜKT määramise mõjususel erinevust. Lisaks on leitud seos ÜKT tundide mahu ja karistuse läbimise vahel. Pikema kui üheaastase vangistuse asenduskaristusena ÜKT mittesooritamise osakaal on suurem kui lühema kui üheaastase asenduskaristuse korral. (Parts, 2013, lk 56) Vanglast vabanenute retsidiivsus oli Eestis 2007. aastal 40%, aga asenduskaristuse saanute oma 24%. Samas ei tohi unustada, et retsidiivsust võivad mõjutada sotsiaal-demograafilised tegurid

(haridustase, rahvus, vanus), isiklikud tegurid (iseloom), eelnev kriminaalrikkumised ja süüdimõistmised (Altmäe, 2015, lk 58). 2012. aastal oli ÜKT-ga karistatud inimeste retsidiivsus 32%. Kuigi ÜKT-le suunatud inimeste arv ja osakaal kasvab, siis retsidiivsus selle sihtrühma sees seda teinud ei ole. Seega võib öelda, et ÜKT on täitnud oma rolli alternatiivkaristusena. (Ahven, 2012, lk 1)

1.4. Üldkasuliku töö korraldamisega seotud probleemid

Seniste uuringute fookus on olnud peamiselt ÜKT mõjul korduvkuritegevusele. Samuti on võrreldud ÜKT rakendamise mudeleid erinevates riikides. ÜKT korraldamisega seotud probleeme käsitlevaid uuringuid on mõnevõrra vähem. Nii on Kreekas uuritud, millistel juhtudel ning kuidas rakendatakse ÜKT-d alternatiivse karistusena ning millised olid juhendajate probleemid ÜKT korraldusega (Anagnostaki, 2011). Eestis on uuritud ÜKT korraldusega seotud probleeme tööandjate ning ka ametnike vaatest (Ahven, 2009), kuid uuringu tulemused jäid üldsõnaliseks ning juhendajaid uuringusse ei kaasatud.

Kreekas 2011. aastal läbi viidud uuringu tulemustest selgus, et ÜKT määratakse tavaliselt vähem tõsiste kuritegude korral. Samuti joonistus tulemustest välja kaks tendentsi, mis on laiendanud karistusmeetme määramist: esiteks määrati ÜKT-d ka tüüpilistemale karistuseadustiku rikkujatele (kinnisvarakuritegudega seotud kurjategijatele, tõsiseid kehavigastusi tekitanutele ning tahtmatu tapmise korral), teiseks eelnevad kriminaalkaristused ei mõjutanud ÜKT karistuse määramist. Lisaks leiti, et ÜKT määramine kurjategijale sõltus peamiselt kohaliku omavalitsuse hinnangust, kas konkreetsele süüdlasele on ÜKT sooritamiseks töökohta pakkuda. (Anagnostaki, 2011, lk 163). Uuring viitas Kreeka juhendajate raskusele leida kriminaalhooldusaluste oskustele vastav töö, sest enamasti on hoolealused oskusteta töölised. Töötavaid kriminaalhooldusaluseid ei ole uuringu andmetel võimalik rakendada tööle igapäevaselt ning neile on vaja leida töö, mida nad saavad teha oma tavapärase töö kõrvalt. Samuti on uuringus osalenud juhendajate hinnangul keeruline ühendada järelevalve ja juhendamise rolli (Anagnostaki, 2011, lk 162). Kuivõrd Kreekas on olnud juhtumeid, kus ÜKT juhendajad on süsteemi kuritarvitanud, on tekkinud vajadus ÜKT korralduse

reeglite ja juhiste täpsustamiseks. See omakorda muudab aga ÜKT juhendamise bürookraatlikumaks. (Anagnostaki, 2011, lk 163)

Eestis on uuritud ÜKT juhendamisega seotud probleeme tööandjate vaatest (Ahven, 2009). Valdav enamik uuringus osalenud tööandjad leidsid, et ÜKT kasutamine on end õigustanud. Tööandjaid motiveerib ÜKT-d kasutama tasuta tööjõud. Siiski viitasid tööandjad uuringus ka ÜKT varjukülgedele. Tööandjatest vähem kui viiendikul on esinenud tõsisemaid probleeme ÜKT tegijatega, kõige tüüpilisem probleem on lubatud ajal või üldse mitte tööle mitteilmumine, üksikjuhtumitel ka joores olekus tööle tulemine. Uuringus osalenud tööandjate arvates ei sobi ÜKT narkosõltlastele, varguse sooritanud, raske isikuvastase kuriteo ja korduvalt kuritegusid toime pannud isikutele. Lisaks toodi välja, et erioskusteta inimestele sobiva töö leidmine on keeruline. Tööandjate hinnangul sobivad ÜKT sooritamiseks tööd, kus ÜKT sooritajaga seotud riskid (nt inimene ei tule lubatud ajal kohale) ei takista tööd ega põhjusta lisakulutusi. Sobivamateks peetakse neid töid, kus töö on selgelt mõõdetav ja tagantjärele hinnatav ning ei nõua pidevat juhendamist. Mõned tööandjad märkisid, et ÜKT tegijate juhendamise koormus on suur ning tehti ettepanek tasustada juhendajate tööd. Eraldi toodi välja, et noored ÜKT sooritajad vajavad erilist järelevalvet ning juhendamist. Uuringus osalenud kriminaalhooldusametnike ja tööandjate hinnangul ei arvesta prokuratuur ja kohus isikute ÜKT-le määramisel alati piisavalt inimese võimete ja isikuomadustega. Samas koostööd kriminaalhooldustalitusega pidasid tööandjad väga heaks. (Ahven, 2009, lk 26)

2014. aastal viis Ruus oma magistr töö raames läbi uuringu, mis käsitles väärtemenetluses ÜKT kohaldamisega seotud probleeme seda korraldavate ametnike vaatest (Ruus, 2014). Töös kirjeldatakse ametniku põhitegevust, mis hõlmab kontaktisiku töö õiguste-, kohustuste- ja ajakava tutvustamist, allkirjade võtmist, dokumentide edastamist tööandjale ja koordinaatorile ning tööandjaga suhtlemist. Ametnike tööülesannete hulka kuulub järelevalve töö teostamise üle, süüdlase kontaktide otsimine ja tema esmakordne töökohale saatmine. (Ruus, 2014, lk 43) Uuringu tulemustest selgus, et mõned juhendajad keelduvad süüdlase tööle rakendamisest, põhjendades seda sobiliku töö puudumisega või on süüdlane samas

asutuses varasemalt varguselt tabatud. Uuring tõi välja asjaolu, et järelevalvet ÜKT töö sooritamise üle tehakse harva. (Ruus, 2014, lk 43)

Kokkuvõtteks võib erinevatele uuringutele toetudes öelda, et kuigi ÜKT-l on mitmeid eeliseid teiste karistusliikide ees, esineb selle rakendamisel mitmeid probleeme, mis võivad ÜKT tulemuslikkust oluliselt mõjutada. Seniste uuringute fookuses on valdavalt olnud ÜKT mõju retsidiivsusele ning ÜKT korralduslike probleemide välja selgitamine on jäänud pigem tahaplaanile. Need vähesed uuringud, mis keskenduvad ÜKT korraldusele on välja toonud raskused sobiva töö leidmisele ning tööandjate ootused, et suunamisel arvestataks senisest enam ÜKT sooritajate võimete ja isikuomadustega ning pööratakse rohkem tähelepanu juhendajate koormusele ja nende töö tasustamisele.

1.5. Üldkasuliku töö mõiste ja roll Eesti karistuspoliitikas

Eestis on ÜKT-d võimalik rakendada alternatiivkaristusena erinevate karistusviiside asemel. Käesolev peatükk annab ülevaate ÜKT kui asenduskaristuse mõistest ja rollist Eesti karistuspoliitikas.

Eesti kriminaalpoliitikas on olulisel kohal kinnipeetavate arvu vähenemine ning asenduskaristuste kohaldamine, mistõttu on panustatud vangistuse alternatiivide kohaldamisele ning arendamisele (Ruus, 2014, lk 12). Justiitsministeeriumi arvates peaksid kinnipidamisasutustes viibima kõige ohtlikumad kurjategijad ning samal ajal tuleb soodustada alternatiivkaristuste kasutamist, seal hulgas ka ÜKT-d (Justiitsministeerium, 2010). Seega võib öelda, et Eesti kriminaalpoliitika eesmärgid toetavad ÜKT võimaluste loomist ja arendamist Eestis.

Viimase kümne aasta jooksul on vangistuses viibivate isikute arv oluliselt kahanenud. Kui 2005. aasta alguses oli vangistuses viibivad isikuid 3469, siis 2015. aasta alguses oli nende arv 2318. Samuti on lühenenud karistusajad: kuni viieaastase karistusajaga kinnipeetavaid oli 2005. aastal 60% kõikidest kinnipeetavatest, 2015. aasta alguses oli see 63%. Reaalset vanglakaristust kandma jõutakse harvem, vanglasse jõuavad seega eelkõige ohtlikumad isikud ning muutunud karistuspoliitika tõttu (määratud karistuste

aeg on lühem võrreldes varasemaga) viibivad nad vanglas lühemat aega. (Vanglaameti ..., 2015, lk 38)

Tänu muutustele kriminaalpoliitikas väheneb järjest vanglates viibivate isikute arv. Ka kriminaalhooldusel viibivate isikute arv on vähenenud, üldine proportsioon võrreldes vanglakaristust kandvate isikutega ei ole väga olulisel määral muutunud. Kui 2005. aastal oli vangistuses viibivaid isikuid 3469 (Vanglaameti ..., 2015, lk 38) ning kriminaalhooldusaluste arv 8099 (Eesti vanglasüsteemi..., 2006), siis 2018. aasta mai seisuga oli vangide arv 2687 ja kriminaalhooldusaluste arv 4168, nende hulgas 1176 ÜKT-le suunatud õigusrikkujat (Vanglateenistus, 2018).

Tabel 1. Vangistuses viibivate isikute, kriminaalhooldusaluste ja ÜKT-le määratute arv seisuga 1.05.2018

	Tallinna vangla	Viru vangla	Tartu vangla	Politsei arestimajad	Kokku
Vangistuses viibivad	711	859	936	181	2687
Kriminaalhooldusalused	2156	1084	928		4168
sealhulgas:					
ÜKT-le määratud	646	312	218		1176

Allikas: Vanglateenistus, 2018

Tabelist selgub, et kõige rohkem kriminaalhooldusaluseid ja ka ÜKT-le määratud on Tallinna Vanglas. Pärnu kriminaalhoolduses sooritavad ÜKT-d kriminaalhooldusalused Tallinna ning Viru Vanglast. Tallinna Vanglast on kriminaalhoolduses täiskasvanud ning Viru Vanglast noored vanuses 14 – 21.

ÜKT on seotud kriminaalhooldussüsteemi arenguga Eestis. Kriminaalhooldus on loodud selleks, et teostada järelevalvet nende süüdimõistetute üle, kes karistuse kandmise ajal vangis ei viibi, pakkudes samas võimalikult palju abi ja toetust, et soodustada iseseisvat toimetulekut ning õiguskõikemat elu. Eestis võeti kriminaalhooldussüsteem kasutusse 1998. aastal. Kriminaalhoolduse eesmärk on jäänud tänaseni samaks - kriminaalhoolduse käigus valvatakse kriminaalhooldusaluse käitumise ja temale kohtu või prokuröri poolt pandud kohustuste täitmise järele ning

soodustatakse kriminaalhooldusala sotsiaalset kohanemist eesmärgiga mõjutada teda hoiduma kuritegude toimepanemisest (Kriminaalhooldusseadus, 1998).

ÜKT asenduskaristusena on üks osa tegevustest, mille korraldamine ja järelevalve kuulub Eestis kriminaalhooldussüsteemi pädevusse. Seetõttu on ÜKT mõiste ja ÜKT-ga seotud üldpõhimõtted määratletud kriminaalhoolduse standardites (Kriminaalhoolduse ..., 2017). ÜKT detailsem korraldus on reguleeritud justiitsministri määrusega kehtestatud korras (Üldkasuliku ..., 2004).

Kriminaalhooldusstandardis defineeritakse üldkasulikku tööd kui isiku kohustust töötada ühiskonna hüvanguks teatud arv tunde töö eest tasu saamata. (Kriminaalhoolduse ..., 2017).

Eestis on võimalik ÜKT-d kohaldada kolmel viisil (Ahven, 2012, lk 4):

1. vangistuse asenduskaristusena;
2. oportuuniteedi printsiibil, lõpetades menetluse avaliku menetlushuvi puudumisel ja süü väiksuse korral;
3. aresti asenduskaristusena väärtegade puhul.

Justiitsministeeriumis läbiviidud uuringute „Üldkasuliku töö tulemuslikkuse parandamise võimalustest“ (Ahven, 2012) ja „ÜKT kohaldamine ning mõju retsidiivsusele“ (Ahven, 2009) kohaselt on vangistuse asendamine ÜKT-ga ennast õigustanud. Kui 2009. aasta justiitsministeeriumi uuringus toetuti ÜKT vajalikkuse põhjendamisel tööandjate hinnangule (Ahven 2009, lk 4), siis 2012. aasta uuringus rõhutati asjaolu, et ÜKT-ga karistatud inimeste retsidiivsus on suhteliselt madal – üksnes 32% ÜKT-d alustanud isikutest paneb aasta jooksul pärast ÜKT-le suunamist panevad toime uue kuriteo ja see ei olnud viimastel aastatel kasvanud, kuigi ÜKT-le suunatute seas oli kasvanud korduvalt karistatud inimeste arv ja osakaal. Sellest tegid analüüsi koostajad järelduse, et ÜKT täidab oma rolli alternatiivkaristusena soovitud tasemel. (Ahven, 2012, lk 1). Siiski näitab asjaolu, et ÜKT-le suunatutest paneb aasta jooksul iga kolmas toime uue kuriteo vajadust senisest rohkem tähelepanu pöörata ÜKT korraldusele. See näitaja võiks olla madalam, kui ÜKT raames suudaks riik aidata uue kuriteo toimepanemise riske maandada. Peamised riskid on seotud alkoholi- või

narkosõltuvusega. Lahenduseks võib olla ÜKT raames sotsiaalprogrammide pakkumine. (Ahven, 2012, lk 3) 1. jaanuaril 2012 jõustus Karistusseadustiku muudatus, mille kohaselt, kui süüdlasele on pandud kohustus osaleda seadustikus ette nähtud sotsiaalprogrammis, loetakse üldkasuliku töö tunnid kuni 30 tunni ulatuses kaetuks sotsiaalprogrammis osalemisega. Seejuures peab süüdlasele olema määratud käitumiskontroll, et seda nõuet rakendada. Et motiveerida süüdlasi sooritama nii töötunde kui osalema programmis, lisati eelnõusse võimalus asendada kuni 30 ÜKT tundi sotsiaalprogrammiga. (Karistusseadustiku..., 2013, lk 29)

1.6. Üldkasuliku töö korraldus Eestis

Eestis määratakse ÜKT-d enamasti liiklus- ja varavastaste kuritegude korral (Ahven, 2009, lk 12) ning seda ja seda korraldavad kriminaalhooldusosakonnad läbi kriminaalhooldusametnike. Kriminaalhooldusametnik on vanglas teenistuses olev riigiametnik, kes täidab kriminaalhoolduse ülesandeid (Vanglateenistus, 2016a). ÜKT rakendamine on reguleeritud justiitsministri 2004. aasta määrusega „Üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelevalve kord“. Nimetatud määruse § 2 kohaselt on kriminaalhooldusosakondade pädevuses lepingu sõlmimine töandjaga, kohtueelse ettekande koostamine, üldkasuliku töö täitmise tagamine, üldkasuliku töö tegemise üle järelevalve teostamine, kohtule taotluse esitamine üldkasuliku töö tähtaja kulgemise peatamiseks ning aresti täitmisele pööramiseks. (Üldkasuliku ..., 2004)

Üks olulisemaid küsimusi ÜKT rakendamisel on üldkasuliku töö tundide optimaalse mahu määratlemine. Kui kohus asendab aresti või kuni kaheaastase vangistuse süüdlase nõusolekul ÜKT-ga, lähtutakse suhtarvust, mille kohaselt üks tund üldkasulikku tööd vastab ühele päevale arestile või vangistusele ning seda ei mõisteta sellisel juhul vähem kui viis tundi. (Karistusseadustik, 2001) Seega kui ÜKT määratakse näiteks kolmepäevase aresti eest, siis ÜKT tundide arvuks on ikkagi viis tundi. Selline nõue lisati seadusesse, sest alla 5-tunnise ÜKT täitmise kulu on saavutatud tulemusest suurem (Karistusseadustiku..., 2013, lk 29). Maksimaalne ÜKT määr vangistuse või aresti asenduskaristusena on 730 tundi, sest võimalik on asendada kuni kaheaastane vangistus. Kui kriminaalmenetlus lõpetatakse avaliku menetlushuvi puudumise tõttu (oportuuniteedi printsiibil), siis võib kohus prokuratuuri taotlusel ja kahtlustatava või

süüdistatava nõusolekul panna talle kohustuseks ÜKT sooritamise. Sellisel juhul on võimalik määrata 10-240 tundi ÜKT-d. (Kriminaalmenetluse seadustik, 2003).

Eelpool toodud suhtarvu on seadusandluses korduvalt muudetud. 2001. aastal vastu võetud Karistusseadustiku § 69 alusel oli võimalik kuni kaheaastase vangistusega karistatud süüdimõistetu vangistus asendada ÜKT-ga, seejuures ühele päevale vangistusele vastas neli tundi ÜKT-d ja see asendati ainult süüdimõistetu nõusolekul (Karistusseadustik, 2001). 2004. aastal vähendati mahtu kahele tunnile, sest suhe 1:4 tõi kaasa põhjendamatult suure ÜKT tundide mahu, mille tõttu ei olnud võimalik asenduskaristust reaalselt täita (Karistusseadustiku..., 2013, lk 28). 2015. aastal jõustus Karistusseadustiku muudatus, mille kohaselt võib aresti või kuni kaheaastase vangistuse asendada ÜKT-ga ning ühele päevale arestile või vangistusele vastab üks tund ÜKT-d (Karistusseadustik, 2001). Seaduse muutmise eelnõu seletuskirjast selgub, et juba 2004. aastal kaaluti Soome eeskujul väiksemat suhtarvu, sest liiga suur tundide arv kasvatas riski tööd pooleli jätta (Karistusseadustiku..., 2013, lk 28).

Seaduses on määratletud ka maksimaalne tundide arv ööpäeva lõikes ning ajalised piirid perioodile, mille kestel ÜKT-d saab sooritada. Karistusseadustiku (2001) § 69 kohaselt ei tohi ÜKT kestus ületada kaheksat tundi ööpäevas. Kui süüdlane teeb ÜKT-d muust tööst ja õpingutest vabal ajal, siis ei tohi ÜKT kestus ületada nelja tundi päevas. Kuritegude puhul ei tohi kohtu poolt määratud ÜKT tähtaeg ületada kahtkümmend nelja kuud ning väärtegade puhul kahteist kuud. Kuni 2015. aastani oli ÜKT-st kõrvale hoidmise korral ainuvõimalik kohtul pöörata kriminaalhooldusametniku ettekande alusel mõistetud vangistus täitmisele. 2015. aastast lisandus võimalus karistust täide viival ametnikul teha kirjalik hoiatus ning kohtul määrata süüdlasele täiendavaid kohustusi või pikendada töö tegemise tähtaega. (Karistusseadustik, 2001)

Süüdlasele ÜKT eest tasu ei maksta. Tähtaja kulgemise peatamine ning uue tähtaja määramine on võimalik süüdlase haiguse või perekondliku olukorra tõttu ning ajaks, kui süüdlane on aja-, asendus- või reservteenistuses. ÜKT tegemisel peab süüdlane järgima kontrollnõudeid ning täitma talle pandud kohustusi. Tööle rakendatud süüdlasele laienevad töö- ja tervisekaitset reguleerivad õigusaktid.

Aresti või vangistuse täitmisele pööramisel arvestatakse karistusest kantuks süüdlase tehtud üldkasulik töö, mille üks tund võrdub ühe päeva aresti või vangistusega. Alla kümne päevase aresti täitmisele pööramise korral arvestatakse karistusest kantuks süüdlase tehtud üldkasuliku töö tunnid proportsionaalselt mõistetud arestiga (Karistusseadustik, 2001). Kriminaalhooldusametnik võib teha eelnevalt 2 kirjalikku hoiatust ning järgneva rikkumise korral erakorralise ettekande. Raske rikkumise korral peab kriminaalhooldusametnik koostama kohe erakorralise ettekande, tõendades rikkumist muuhulgas tööandjalt saadava infoga. (Vanglateenistus, 2016a, lk 41)

Kohtu poolt määratud ÜKT sooritamist korraldavad kriminaalhooldusametnikud. ÜKT tegijad võivad olla seotud ainult ÜKT ametnikuga, kuid kui neile on lisaks määratud karistusena käitumiskontroll, siis tegeleb kriminaalhooldusalusega lisaks veel teinegi ametnik. Kokku on Eestis 30 kriminaalhoolduse esindust, mis kuuluvad Tallinna, Tartu ja Viru vangla koosseisu, kuid asuvad väljaspool vangla territooriumi. 2017. aasta lõpu seisuga töötas 152 kriminaalhooldusametnikku. (Vanglateenistus, 2018)

ÜKT tulemuslikul rakendamisel mängib olulist rolli kriminaalhooldusametniku ja hooldusaluse omavaheline koostöö. Kriminaalhooldusametniku ja hooldusaluse esmakohtumisel on eesmärgiks saavutada kontakt, mis võimaldaks edaspidi teha usalduslikku koostööd. Esimesel kohtumisel on kriminaalhooldusametniku ülesandeks selgitada kriminaalhooldusalusele kriminaalhoolduse teostamisega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, informeerida võimalustest esitada kaebusi, teavitada teda töökorraldusest ning kriminaalhooldusametniku ülesannetest ja tegevustest ÜKT tähtaja vältel. (Vanglateenistus, 2016a, lk 14) Kui kriminaalhooldusalune on määratud üldkasulikule tööle, siis kuuluvad kriminaalhooldusametniku ülesannete hulka veel (Vanglateenistus, 2016a, lk 14):

- selgitada üldkasuliku töö eesmärki ja tingimusi;
- tutvustada võimalikke töötamise kohti;
- valida sobiv töökoht ja -aeg lähtuvalt kriminaalhooldusaluse hõivatuses, oskustes, töökogemusest ja võimalustest;
- koostada üldkasuliku töö tegemise esialgne jaotuskava kogu tähtaja kohta kuude lõikes.

Lisaks koostööle süüdimõistetuga on kriminaalhooldaja ülesandeks leida sobiv tööandja ning koostöös tööandja esindajaga korraldada ÜKT praktilised tegevused valitud tööandja juures. Tööandja on asutuse juht, kellega on sõlmitud koostööleping üldkasuliku töö tegemise võimaluse tagamiseks (Kriminaalhooldusseadus, 1998). Juhendaja ja tööandja ei pea olema samas isikus, juhendaja võib olla tööandja poolt määratud töötaja.

ÜKT tegemise koha valikul peab kriminaalhooldusametnik arvestama sellega, et (Üldkasuliku töö..., 2004):

- 1) ÜKT tegemine piiraks kriminaalhooldusaluse vaba aega ja nõuaks temalt pingutust, kuid ei tekitaks talle ülemääraseid ebamugavusi;
- 2) ÜKT tegemise koht ja aeg ei takistaks teistel kriminaalhooldusalustel täita samalaadset kohustust;
- 3) ÜKT laad arvestaks võimaluse korral kriminaalhooldusaluse erialast ettevalmistust;
- 4) ÜKT tegemise ajaline jaotus arvestaks kriminaalhooldusaluse õppimis-, tööalaste või muude sotsiaalsete kohustustega.

Üldjuhul sõlmib kriminaalhooldusosakonna juhataja oma piirkonna tööandjatega üldkasuliku töö korraldamiseks lepingu ning tööandja kohustuseks on määrata juhendaja, kelle ülesandeks on (Üldkasuliku töö..., 2004):

- 1) olla kontaktisikuks tööandja, kriminaalhooldusaluse ja kriminaalhooldusosakonna vahel;
- 2) juhendada, õpetada ja teostada vahetut kontrolli kriminaalhooldusaluse üle talle määratud tööülesannete täitmisel;
- 3) pidada arvestust kriminaalhooldusaluse töötundide kohta;
- 4) teavitada viivitamatult kriminaalhooldajat töötingimuste rikkumisest kriminaalhooldusaluse poolt ning töö tegemise või korraldamisega seotud muudatustest.

Lisaks peab tööandja valikul peab arvestama, et pakutav töö vastaks vähemalt ühele alljärgnevatest kriteeriumitest (Üldkasuliku töö ..., 2004):

- 1) aitaks likvideerida süüteo tagajärgi;
- 2) oleks ümbruskonna heakorrastusega seotud füüsiline töö;

- 3) aitaks kaasa vanurite ja puuetega inimeste eest hoolitsemisele;
- 4) oleks aktiivne panus kohaliku kogukonna hüvanguks;
- 5) ei konkureeriks palgaliste töökohtadega.

Antud kriteeriumid on ka üheks põhjuseks, miks Eestis pakuvad ÜKT sooritamise võimalust peamiselt kohalikud omavalitsused või nende hallatavad asutused.

Pärast kriminaalhooldusaluse ja kriminaalhooldusametniku esimest kohtumist või hooldusalusele sobiva töökoha leidmist edastab kriminaalhooldusametnik viie tööpäeva jooksul tööandjale andmed kriminaalhooldusaluse, ÜKT tundide arvu ja tähtaja kohta. Lisaks esitatakse tundide esialgne jaotuskava kogu tähtaja kohta kuude lõikes. Tööandja võib nõuda ka muid andmeid hooldusaluse kohta, kui need on töökohustuste täitmiseks vajalikud. Pärast tööandjaga kooskõlastamist teeb ametnik hooldusalusele teatavaks ÜKT tegemise koha ning tööandja nimetatud ÜKT juhendaja nime. Kriminaalhooldusalusele selgitatakse, kuidas peetakse tundide arvestust, kellelt saadakse infot, kuidas võtta ühendust tööandja ja kriminaalhooldusametnikuga ja mida teha haigestumise korral. (Üldkasuliku töö ..., 2004)

ÜKT ajakava koostatakse koostöös kriminaalhooldusaluse ja juhendajaga või kooskõlastatakse see nendega. Juhendaja kontrollib vahetult ÜKT täitmist ja kriminaalhooldusametniku nõudmisel on tal kohustus anda teavet hooldusaluse käitumise kohta. Kui hooldusalune ei ilmu õigeaegselt kohale, ei allu korraldustele või rikub muid tingimusi, peab juhendaja viivitamatult sellest kriminaalhooldusametnikule teada andma. Tehtud töötundide arvestust peab töökohal juhendaja. (Üldkasuliku töö ..., 2004)

Peale kohtu poolt ÜKT karistuse määramist toimub kogu ÜKT korraldus koostöös kriminaalhooldusametnikuga. Kui otseselt kontrollib ÜKT täitmist juhendaja, siis ametnikul on õigus rikkumiste korral teha hoiatus ning korduva rikkumise korral kohtule erakorraline ettekanne.

2. UURIMUS ÜLDKASULIKU TÖÖ JUHENDAMISEGA SEOTUD PROBLEEMIDEST

2.1. Lühiülevaade kriminaalhoolduse ja üldkasuliku töö korraldusest Pärnu maakonnas

ÜKT-d rakendatakse alternatiivkaristusena kõikides Eesti maakondades ning selle rakendamist korraldab vastava maakonna kriminaalhooldusesindus. Pärnumaa ÜKT-ga tegelevad ametnikud töötavad Pärnu esinduses, kus kaks vastutavat ametnikku koordineerib kogu maakonna ÜKT-d.

Pärnu kriminaalhoolduses sooritavad ÜKT-d kriminaalhooldusalused Tallinna ning Viru Vanglast. Tallinna Vanglast on kriminaalhoolduses täiskasvanud ning Viru Vanglast noored vanuses 14 – 21 eluaastat.

2010. aastal oli kriminaalhooldusaluseid 7568 ning ÜKT sooritajaid 1416. 2017. aastal oli kriminaalhooldusaluseid 4392 ning ÜKT sooritajaid 1247 (Kuritegevus Eestis, 2017, lk 122). Kriminaalhooldusaluste ja ÜKT tegijate arvu tõus viimastel aastatel on oluliselt kasvanud kriminaalhooldusametnike ka koormust.

Pärnu esinduses töötavate ametnike hinnangul on 2018. aasta alguse seisuga ÜKT sooritamise võimalust pakkuvaid tööandjaid Pärnumaal 13 ringis ning juhendamisega tegeleb umbes 16 isikut. ÜKT tegemise võimalust pakuvad peamiselt mittetulundusühingud, kohaliku omavalitsuse hallatavad asutused ja mõned üksikud eraettevõtted.

Uuring keskendus ÜKT korraldusega seotud probleemidele juhendajate vaatest ning autor püstitas järgmised uurimisküsimused:

- 1) Milliseid probleeme esineb juhendajate ja kriminaalhooldusametnike omavahelises koostöös ÜKT läbi viimise protsessis?

- 2) Milliseid probleeme esineb juhendajatel ÜKT läbiviimisel kriminaalhooldusalustega?
- 3) Millised on juhendajate ettepanekud ÜKT korralduse parendamiseks?

2.2. Uurimismeetod, valim ja uuringu läbiviimine

Uurimisküsimustele vastuste saamiseks valiti kvalitatiivne uurimus, sest kvalitatiivne lähenemine võimaldab kõige paremini saada piisavalt põhjalik ülevaade inimeste kogemustest ning mõista nende seisukohti (Õunapuu, 2014, lk 53-54). Käesoleva uurimuse valimi aluseks on Pärnumaal olevad ÜKT juhendajad. Uuring toetub ettekavatsetud valimile, milles respondentide valimisel lähtutakse sellest, et neil on teadmisi ja kogemusi uuritava valdkonna kohta (Õunapuu, 2014, lk 143) ning neil on valmisolek uuringus osaleda.

Ettepanek uurimuses osaleda tehti kümnele ÜKT juhendajale, neist kuus andsid nõusoleku. Uuringus osalenud respondentide arv on väike, kuid autor lähtus eeldusest, et kvalitatiivse uurimuse puhul ei taotleta valimi üldistatavust ning ei ole valimi esinduslikkus määrava tähtsusega. Uuringu läbi viimisel püüdis autor keskenduda eelkõige võimalikult mitmekesiste ja põhjalike andmete saamisele uurimuses osalenute kogemuste ja seisukohtade kohta.

Uurimuses osalenud kuue respondendi hulgas oli võrdselt naise ja mehi. Vastajatest üks juhendas ÜKT-d kohalikus omavalitsuses, üks kohaliku omavalitsuse hallatavas asutuses, üks eraettevõttes ning kolm mittetulundusühingus. Valdavalt oli tegu kogenud juhendajatega. Staažikaim ÜKT juhendaja oli juhendanud umbes kümme aastat, neli vastajat olid juhendanud 4-7 aastat ning kõige lühem ÜKT juhendamise staaž oli 1 aasta ja kolm kuud. Kõige suurem ÜKT sooritajate arv kogu tööstaaži jooksul juhendaja kohta oli 200, kahel juhul oli see 100, ülejäänud vastajate korral oli ÜKT sooritajate arvuks 50, 30 ning 10.

Andmete kogumiseks viidi läbi kuus poolstruktureeritud individuaalset intervjuud. Intervjuud viidi läbi respondentide töökohtades ajavahemikul 15. märts kuni 28. märts

2017. Üldkasuliku töö juhendajatega võeti ühendust telefoni teel, palvega osaleda uuringus. Intervjuu alguses selgitati uurimuse eesmärki ning paluti luba intervjuu salvestamiseks. Respondente informeeriti, et tulemusi kajastatakse töös üldistatud kujul ning vastaja isikuga neid seostada võimalik ei ole. Intervjuud läbi viimisel kasutati eelnevalt koostatud küsimustiku (lisa 1). Küsimused valiti lähtudes töö eesmärgist ning toetudes lõputöö autori ÜKT korraldamise kogemusest tulenevatele teadmistele. Poolstruktureeritud intervjuu formaat võimaldas vajaduse korral esitada täiendavaid küsimusi või muuta küsimuste esitamise järjekorda. Keskmine intervjuu pikkus oli 48 minutit. Kõige pikem intervjuu kestis 69 minutit ning kõige lühem 23 minutit.

Kvalitatiivse uurimuse korral tuleb arvestada uurija võimaliku mõjuga tulemustele. Andmete kogumisel võis respondente mõjutada see, et neid intervjueris isik, kes nende ÜKT juhendamist otseselt kontrollib. Osade respondentide vastused annavad põhjust oletada, et vastajad teadvustasid selgelt, et nad vestlevad igapäevase koostööpartneriga. Ühelt poolt võis see luua intervjuud soodustava õhkkonna, teiselt poolt on võimalik, et respondendid andsid koostöö huvides nõ soovitavaid vastuseid.

Kõik intervjuud salvestati ning kirjutati sõna-sõnalt ümber. Iga respondentile omistati kindel kood vastamise aja järgi. Kõige varasemat vastajat tähistab kood „I1” ning kõige hilisemat kood „I6”.

Andmete analüüsimiseks kasutati temaatilist sisuanalüüsi. Transkribeeritud intervjuudest eraldati märksõnad ja väljendid, mis iseloomustasid respondentide seisukohti uuritava teema kohta. Sarnased lihtsustatud väljendid koondati teemadesse ning respondentide seisukohti ja kogemusi käsitleti teemade kaupa. Kogutud materjalis eristusid järgmised teemad:

1. Juhendajate arusaam ÜKT eesmärgist ja sellest, kuivõrd ÜKT oma eesmärki täidab;
2. Juhendamise protsess, sh juhendamisele kuluvast ajast ja selle käigus tehtavad tegevustest;
3. Probleemid ÜKT juhendamisega;
4. Koostöö ÜKT ametnikega ja hinnang ÜKT korraldusele;
5. Ettepanekud ÜKT paremaks korraldamiseks.

Teemakategooriad avatakse ja nende põhjal tehtud järeldused esitletakse järgmises peatükis. Tulemuste illustreerimiseks on töös kasutatud tsitaate intervjuudest. Näidetena kasutatud tsitaadid on esitatud tekstikatketena, väljajätted on tähistatud tähisega „/.../“.

2.3. Pärnumaa üldkasuliku töö juhendajate seas läbi viidud uuringu tulemused

2.3.1. Üldkasuliku töö eesmärk ja juhendamise protsess

Respondentidelt uuriti, mis on nende arvates ÜKT eesmärk. Juhendajate arusaam ÜKT eesmärgist võib aidata paremini mõista ÜKT-d pakkuva organisatsiooni motivatsiooni ning juhendajate probleeme ÜKT korraldamisel. On oluline, et juhendajatel, ametnikel ning kriminaalhooldusalustel oleks ühine arusaam ÜKT eesmärgist.

Uurimuses osalenud juhendajad tõid ÜKT eesmärgist rääkides nii ÜKT karistusliku eesmärgi kui kahju hüvitamise eesmärgi - korvata läbi ÜKT nende poolt tekitatud kahju ja selle läbi ühiskonnale head teha.

„ÜKT-line tuleb karistust kandma ja läbi selle ka ühiskonnale kasulik olema.“ (I4)

„/.../ ta peab omale määratud aja jooksul tegema ühiskonnale kasulikke tööd, korvama oma kuritegu.“ (I1)

„Rikkujad siiski mingil määral korraks kutsuda ja disiplineerida.“ (I5)

Samas võis ühe juhendaja tegevuse kirjeldusest näha tähelepanu pööramist ka ÜKT rehabiliteerivale komponendile. „/.../ kui ta meie asutusesse tuleb /.../ on eksinud ja saanud selle karistuse osaliseks, siis minu puhul ei jää see selleks, et isik teeb oma töö ära, ma vestlen temaga, räägin asjadest teise nurga alt, üldse elust, et need olukorrad, millesse ta on sattunud, ei ole head tema endale ja ühiskonnale ka. (I3)

Vastustest joonistub selgelt välja ka pragmaatiline lähenemine - ÜKT tegijad on kasulikud ka ettevõttele. „Inimesed peavad niikuinii oma tunde tegema ja sellega kuidagi kasulikud olema. Meile sobib see imehästi, sest meil on vabatahtlikke vaja.“ (I6)

Hinnates seda, kuivõrd ÜKT praegusel hetkel oma eesmärki täidab, leidsid juhendajad, et see sõltub peamiselt konkreetsest ÜKT tegijast, aga ka ÜKT pakkujast, sh juhendajast ja tööandja loodud võimalusest. „Ma arvan et ta täidab, see sõltub jällegi erinevatest komponentidest, töö juhendajatest, kes kuidas suhtuvad, millise töö leiavad. Ideaalis ta peaks täitma, praktikas ma arvan, et on väga palju murekohti sellega. Väga palju sõltub ka inimestest.“ (I1)

Toodi välja, et tasuta töötajast saadav kasu eeldab ka juhendaja poolset panustamist. ÜKT juhendamise peale kuluv aeg on juhendajate järgi erinev ning respondendid ei osanud täpselt välja tuua, milline on tavaline juhendamise maht tundides. Ainult üks vastaja andis konkreetse hinnangu, mille kohaselt kulub ühele ÜKT tegijale umbes 10 tundi nädalas. Kolm vastajat ütlesid, et terve või enamus nende enda tööpäevast kulub juhendamisele ning ei juhendaja ega tööandja ei määratle juhendamisega seotud tegevusi muust tööst eraldiseisvana. „ÜKT on suur osa igapäevatööst,“(I3) „/.../ Eraldi seda graafikusse ei ole pandud, me oleme koguaeg nende kõrval, pidevalt käib uue töö andmine ja näitamine, mida nad tegema peavad. Nad on koguaeg kellegi kõrval, kes vaatab, kuidas neil läheb.“ (I6)

Kaks respondenti tõid välja, et juhendamise koormus oleneb ka juhendatavast inimesest.

„Ei kulu palju, kui võtta näitena see üks, kes täna kohal on, siis kuus kulutan tema peale mitte rohkem kui 30 minutit, kui kõik sujub. Kui võtta üks teine isik, siis tema töötab peaaegu terve kuu ja siis pidi talle pidevalt uusi objekte otsima, sellele kulus umbes 3 tundi.“ (I1)

„Oleneb inimesest ka, mõni saab aru, mis sa talle räägid, mõnel pead kõrval seisma.“ (I4)

ÜKT juhendaja töö hõlmab enamasti paberite täitmist, suhtlemist erinevate osapoolte vahel, järelevalve teostamist ja juhendamist. Juhendajate ülesanne on töö alguses ka selgituste jagamine asutuse töökorralduse kohta, ÜKT tegijale tema kohustuste ja õiguste selgitamine, tööpaiga näitamine, tööülesannete ja töövahendite jagamine. Olenevalt tööandjast võib juhendaja ülesanne olla ka transpordi korraldamine. Järelevalvesse võidakse kaasata ka kolleegid. „Peale paberi täitmise ja teavitamise,

järeelvalve ja juhendamine. Mul oma mehed hoiavad ka silma neil peal, ja kui tööd ei tee saab seda ka öeldud.“ (I4). Juhendaja roll on lisaks suhelda ka kriminaalhooldajaga

Juhendajatel on ühine arusaam ÜKT eesmärgist on kooskõlas seaduses sätestatuga. Juhendajate jaoks oli keeruline öelda kindlat tundide arvu, mis juhendamisele kulub ja intervjuudest selgus, et seda mõjutavad erinevad tegurid, kõige rohkem juhendatav inimene ise.

2.3.2. Probleemid üldkasuliku töö juhendamisel

Intervjuu käigus uuriti respondentidelt, milliseid probleeme on ÜKT juhendamisel esinenud. Suurem osa vastajaid tõi välja selle, et ÜKT tegijad ei ilmu kokkulepitud ajal tööle ning enamasti ei teavitata, kui ÜKT-d tegema ei tulda. Juhendajad seostasid seda ÜKT sooritajate lohakuse ja laiskusega. Probleemina toodi välja ka tööl alkoholi tarvitamine või alkoholijoobes kohale ilmumine.

„Lubatakse välja ilmuda, aga ei tulda, alkohol, isealgatatud lõunad, ärajalutamised, lohakus.“ (I2)

„Kui inimene ei tule kohale. Alkoholiga pole probleeme olnud. On tüübid, kes ei saa millestki aru.“(I5)

Otseseid konflikte ei ole juhendajatel ÜKT tegijatega ette tulnud, kuid osad juhendajad on tajunud raskusi ÜKT tegija tööle suunamisel ning ühe vastaja arvates on vaja ÜKT juhendamiseks täpsemaid juhiseid

„/.../ Annad konkreetse tööülesande, aga ta lihtsalt ei tegele sellega ja üritab ära kaduda. Ühtegi korda ei ole sellist konflikti tekkinud näost näkku, pigem kuulavad nad su ära, aga lihtsalt ei tee seda.“ (I6). „Täpsemaid juhiseid on vaja ÜKT juhendamiseks.“ (I1).

Oli ka neid, kel ei ole ÜKT juhendamisel probleeme olnud. Ühe respondendi vastusest võis välja lugeda, et kuigi ÜKT tegijate suhtumise ja töö kvaliteediga on vahel probleeme, siis vastaja võttis seda kui paratamatut nähtust ja nende probleemide ületamist juhendamise töö loomuliku osana. Suuremat takistust nähti pigem selles, kui ÜKT tegija jätab kohale tulemata. „Ikka suht hästi on sujunud. Tuleb ikka ette, et ei taha

mingit tööd teha või teeivad lohakalt, aga seda harva. Probleem on see, et nad ei teavita, kui nad ei tule.“ (I3)

Uurimuses osalenud vastajatest viiel on esinenud olukordi, mille tõttu otsustati ÜKT tegija töökohalt ära saata. Nelja respondendi sõnul oli põhjuseks alkoholijooobes kohale ilmumine, neist kahel ei ole muid probleeme olnud. Kahel juhendajal oli olnud põhjuseks ka tööst keeldumine ning ebaviisakas käitumine. Kõikide vastajate sõnul ei ole sarnaseid olukordi väga sageli esinenud. „Läbi aastate on vist ainult üks juhus olnud, kui olen ära saatnud. Ütlemine on teravaks läinud, aga see oli väga ammu“ (I5)

Uurimuses osalenud juhendajatel on olnud ka juhtumeid, kus loobuti ÜKT juhendamisest. Põhjusteks kokkulepetest mitte kinni pidamine, tööle mitte ilmumine, vargus, valed. Üks juhendaja kirjeldas olukorda, kus kriminaalhooldusalune muutus ohtlikuks iseendale. Samuti oli olukordi, kui ÜKT-d sooritanud isik varastanud nende töö juurest, valetanud ning süü teiste peale ajanud.

„Jah, loobunud selle pärast, et ma tean seda isikut ja asjad kippusid kaduma.“ (I3)

„/.../ ta oli pidevalt pilves, ajaarvamist tal ei olnud, muutus iseendale ohtlikuks. Puid tehes seal platsi peal hakkas tegema lolluseid, ... ta läks juba iseendale ohtlikuks.“ (I5)

„Jah on olnud üks, kes ei ilmunud kohale, ja kui tuli kohale istus diivani peal ja näpis oma telefoni või magas.“ (I6)

Ainult ühel juhendajal ei olnud probleeme ÜKT juhendamise ajal olnud. Teistel juhendajatel olid kõigil probleemid esinenud ning suurimaks probleemiks oli kriminaalhooldusaluste mitte ilmumine tööle.

2.3.3. Koostöö kriminaalhooldusametnikega ja hinnang üldkasuliku töö korraldusele

Respondentidel paluti selgitada, milles seisneb juhendaja koostöö kriminaalhooldusametnikega ning uuriti respondentide hinnanguid ÜKT järelevalve sooritamise kohta.

Koostöö ametnikega seisneb juhendajate arvates peamiselt suhtlemises ja infovahetuses. Selle osaga koostööst olid vastajad ka rahul. Koostöö väga oluline osa on ka probleemide lahendamine, tagasiside andmine ja vajaduse nõu pidamine. Kõik juhendajad ütlesid, et neil ei ole kordagi esinenud juhtumeid, mille korral on nad pöördunud kriminaalhooldusametnike poole, kuid pole oma olukorrale lahendust saanud. Tunnustati ametnike kiiret reageerimist ning mõistvat ja sõbralikku suhtumist.

„/...“ Suhtlemises olen eriti rahul, saame asjadest ühtemoodi aru ja mõistame ühtemoodi.“ (I3)

„/.../ Hea ja vastutulelik suhtumine, kiire reageerimine. Kõik on hästi“.(I2)

„/.../ Väga hea infovahetus, et käiakse tihti kohal ja räägitakse ära, mis on vaja rääkida. Vähe on neid asju, mida ma kuulen hiljem. Sõbralikkus.“ (I6).

Viis vastajat olid rahul kriminaalhoolduse järelevalvega ÜKT tegijate üle. Kolm vastajat arvasid, et kontroll on küll hea, aga alati võiks rohkem olla. Kolm juhendajat tõid välja, et kontroll on nende jaoks kasulik, sest see hoiab ÜKT tegijad vaos ning lihtsustab nende tööd. „Kontroll on hea, võiks rohkem olla küll, taltsutaks neid rohkem just selle varem ära minemisega“ . (I4)

Üks vastaja leidis, et sagedasem kontroll muudaks nende töökorralduse keerulisemaks, sest nende asutuses on enda kontroll suurem sisse- ja väljaliikumise kohta. „Mind ei sega, hea kui kontrollitakse. Rohkem ei oleks otseselt vaja. Teisel objektil on lihtsam, seal käigu palju tahavad, aga siin on asutuse enda kontroll suurem selle üle, kes sisse ja välja käivad ja see tooks rohkem sekeldamist juurde.“, (I2)

Kõik vastajad väljendasid rahulolu ÜKT korraldusega. Kolm juhendajat ütlesid, et neile meeldib, et ajakava koostamisel arvestatakse asutuse võimalustega ja kui juhendajal on vaja ära olla, siis on võimalik ajakava muuta. Kaks vastajat olid rahul graafikutega. Üks vastaja tõi välja, et kriminaalhooldus arvestab juhendaja arvamusega.

„Arvestatakse minu arvamusega, et kui ütlen ametnikule, et ära talle üle 5 tunni päevas pane graafikusse, et ta ei kesta nii kaua või see on väga asjalik, et pane talle 8- tunnine tööpäev. Selline vastutulelik ajakavade arvestus“. (I2)

„Nad on ikka suureks abiks meie igapäevatoos, olen rahul koostööga. Graafikud. ÜKT-lisi võiks isegi rohkem olla.“ (I6)

Üks juhendaja tõi välja, et aegade jooksul on ÜKT korraldus tunduvalt paremaks muutunud. „Graafikud, aastad tagasi toodi lihtsalt üks suur paber, kuus pidi ära tegema. Sa ei teadnud iial, keegi ei võtnud kellegagi ühendust enne kui kuu lõpus ja siis oli juba maha jäänud mingi 60 tundi. Jälgimist on rohkem ja kontakti on rohkem.“ (I4)

Üldiselt on juhendajad koostööga rahul ning lisaks toodi välja aja jooksul toimunud positiivsed muutused. Samuti toodi välja kitsaskohad, mis ilmneksid näiteks tihedama järelevalve teostamises.

2.3.4. Ettepanekud üldkasuliku töö korralduse parendamiseks

Juhendajatel paluti esitada ka ettepanekuid ÜKT korralduse parendamiseks.

Kuigi enamus juhendajaid tõid probleemina välja kriminaalhooldusaluste kokkulepete rikkumise ja vastutustundetu suhtumise (tööle mitte ilmumine ja sellest ka teavitamata jätmine), tegi siiski ainult üks juhendaja ettepaneku, et sunni suurendamine ja sanktsioonide karmistamine võiks olla sobilik lahendus.

Sundimise poolt võiks rohkem olla, et ei oleks selliseid katteta lubadusi. Et mina saadan oma inimesed neid peale korjama, aga siis nad ikka ei ilmu kokku lepitud kohta kohale. Nad pääsevad kohale mitte ilmumisest liiga kergelt, saavad pisut noomida, kuid kaks päeva hiljem on kohal ja pole midagi, isegi kui ta pooltel kordadel välja ei ilmu. Üpris karistamatult pääsevad ära sellest valetamisest ja vassimisest ja lepete mitte täitmisest. (I2)

Juhendajad tõid välja, et töötavate ÜKT sooritajate graafik võiks olla paindlikum ning kriminaalhooldus võiks rohkem suunata spetsiaalse väljaõppega inimesi õigetesse

asutustesse. Üks juhendaja leidis, et juhendajatele võiks anda rohkem infot juhendamise kohta.

Võibolla seda informatsiooni üldkasuliku töö kui karistusvahendi ja üldkasuliku töö juhendamise kohta anda rohkem. Mina saan siis selle ülesande seda tööd juhendada ja ma ei oska seda infot alati otsida, ma ei oska võibolla küsida küsmusi, mis seda puudutab. Võibolla anda see oluline info kontaktisikule kriminaalhoolduse poolt, kes hakkab selle piirkonna või asutusega tegelema. (I1)

Juhendajad konkreetseid soovitusi tuua ei osanud. Enamus probleeme on seotud siiski kriminaalhooldusalustega, mitte niivõrd ÜKT korraldusega. Samas toodi ka välja, et kriminaalhooldusametnik saab suurendada kontrolli ja survet hooldusaluste üle ning selle kaudu vähendada ka kokkulepete täitmata jätmisest tulenevaid probleeme ÜKT pakkuvate tööandjate ja juhendajate jaoks.

2.4. Arutelu ja järeldused

Uurimuses osalenud respondentidelt uuriti, mis on nende arvates ÜKT eesmärk, milliseid toiminguid hõlmab ÜKT juhendamine ja kui palju aega sellele kulub. Võib öelda, et juhendajad on enda jaoks teadvustanud ÜKT olulised komponendid, millele viitab oma töös McIvor (2010, lk 42) – kõik juhendajad leidsid, et ÜKT eesmärgiks on ära kanda enda karistus (repressiivne komponent) ja läbi selle ühiskonnale head teha (heastamine) ning üks vastaja kirjeldus viitas ka rehabiliteerivale komponendile. Vesteldes juhendajatega selgus, et ÜKT juhendamine ei ole ainult tööülesannete jagamine. Sageli vesteldakse kriminaalhooldusalusega ka igapäevaelust, antakse nõu ning aidatakse probleeme lahendada. Intervjuude käigus respondentide poolt kirjeldatud tööülesanded näitasid, et juhendajad on üsna teadlikud oma kohustustest seotult ÜKT-ga.

Kui 2009. aastal läbi viidud uuringus osalenud ÜKT sooritamise võimalust pakkuvad tööandjad leidsid, et juhendamise koormus on teatud juhtudel töökohtadel liiga suur (Ahven, 2009, lk 26), siis Pärnumaa juhendajad koormust kui probleemi välja ei toonud.

Juhendamisele kuuluvat koormust tundides respondendid välja tuua ei osanud. Samas ei ole see ka seadusandluses reguleeritud, sest ÜKT juhendamine on vabatahtlik ja selle eest tasu ei maksta. Juhendajad tõid välja, et kõige rohkem mõjutab ajakulu juhendatav inimene ise – tema valmisolek tööd teha, tema hoiakud ja probleemid (nt sõltuvused). Kõige sagedasem probleem on juhendajate sõnul tööle mitte ilmumine. Kui kriminaalhooldusalune hoiab eemale ÜKT-st või esinevad §-s 16 nimetatud asjaolud, siis juhendaja teavitab sellest kriminaalhooldusametnikku, kes fikseerib rikkumise ning teeb kriminaalhooldusalusele kirjaliku hoiatuse. Teiseks probleemiks toodi alkohol või alkoholijoobes ÜKT sooritamisele tulemine. ÜKT-d sätestava määruse järgi võib kriminaalhooldusametnik sellistel puhkudel nõuda kriminaalhooldusaluse lahkumist töökohalt ning sel päeval tehtud töötundide arvestamata jätmist (Üldkasuliku töö..., 2004). Tegelikult näeb see praktikas välja nii, et juhendaja saadab ta töölt minema ning teavitab sellest siis ametnikku.

Ka ÜKT töö tulemuslikkuse analüüs toob ühe probleemina välja sõltuvusaineid tarvitavate või vähemotiveeritud isikute suunamise ÜKT-le (Ahven, 2012 lk 1). Osad uuringus osalenud juhendajad nägid lahendust kriminaalhooldaja poolse sunni suurendamises ja sanktsioonide karmistamises. Ametnikul on võimalus teha küll kaks hoiatust ning seejärel kohtusse erakorraline ettekanne, kuid seadusandluse kohaselt on ÜKT-d sooritama mitte tulnute ning kohale tulemata jätmiste karistamine võimalik ainult kohtu poolt ametnike ettepanekul. (Üldkasuliku töö..., 2004).

Lisaks ei pruugi karmimad sanktsioonid ja sunni suurendamine olukorda lahendada. Uuringud on viidanud sellele, et ÜKT tulemused olid positiivsemad nendes ÜKT sooritamise kohtades, kus ÜKT tegijal oli otsene kontakt kasusaajaga ning pakkusid talle võimalust õppida uusi oskusi. (McIvor 2010, lk 52) Seega võib aidata ÜKT sooritajate motivatsiooni tõsta pigem sobivamate tegevuste pakkumine. Ilmselt oleks sellele küsimusele aidanud paremini vastata ÜKT tegijate endi seisukohtade uurimine – milliseid probleeme nemad ÜKT korralduses näevad ning millised on nende arusaamad ÜKT eesmärgist. Samas arvestades, et uuringu läbiviija korraldab ja jälgib oma igapäevase töö käigus potentsiaalsete respondentide ÜKT-d, siis oleks olnud raske saada ausaid ja otsekoheseid vastuseid nendele küsimustele.

Pärnu juhendajaid hõlmanud uuringus välja toodud probleemid ei ole erandid ning mõnikord võivad need panna tööandja loobuma ÜKT pakkumisest. 2009. aastal läbi viidud uuringus osalenud ÜKT sooritamise võimalust pakkuvad tööandjad tõid välja, et kõige tüüpilisem probleem on lubatud ajal või üldse mitte tööle mitteilmumine, üksikjuhtumitel ka joobes olekus tööle tulemine. Uuringus osalenud tööandjate arvates ei sobi ÜKT narkosõitlastele, varguse sooritanud, raske isikuvastase kuriteo ja korduvalt kuritegusid toime pannud isikutele. (Ahven, 2009, lk 26) Ühe värskema näitena võib käesoleva aasta algusest tuua Kristiine linnaosavalitsusest, kus ei pikendanud üldkasuliku töö lepingut Tallinna vanglaga probleemide pärast ÜKT tegijatega. Artiklile lisatud Justiitsministeeriumi kommentaari kohaselt tegeletakse selliste probleemidega pigem jooksvalt, mitte süsteemselt. ÜKT tööandjad ja juhendajad kutsutakse küll korra aastas koolitusele, et arutada läbi erinevaid probleeme. (Anette Parksepp, 2018)

Sellele, et sobilikke ÜKT sooritamise kohti ei ole piisavalt ning osad ÜKT pakkujad keelduvad pakkumast võimalust teatud probleemidega ÜKT tegijatele viitavad ka teiste riikide kogemused (Beyens, 2010, lk 15; McIvor 2010, lk 55-56). Samuti on mitmed autorid viidanud sellele, et organisatsioonides ÜKT juhendamise ja jälgimise eest vastutavad töötajad ei pruugi piisavalt ette valmistatud olla. (Beyens, 2010, lk 19).

Koostöö kriminaalhooldusega on juhendajate sõnul hea. Kirjeldades koostöö olemust toodi välja suhtlemine, info vahetamine ja probleemide lahendamine. Sarnasel seisukohal olid ka 2009. aasta uuringus osalenud tööandjad (Ahven, 2009, lk 26). Samuti olid juhendajad rahul järelevalvega. Samas toodi välja, et kui järelevalve oleks sagedasem, siis mõnes asutuses tekitaks see probleeme seoses asutuses liikumiste fikseerimisega. Rohkem oli aga neid, kes arvasid, et kontroll on väga kasulik ja taltsutab ka hoolealuseid ning et seda võiks alati rohkem olla.

Respondentidelt uuriti ka rahulolu ÜKT korraldusega. Kolm juhendajat ütlesid, et neile meeldib, et asutustega arvestatakse nii ajakava koostamisel kui ootamatult ette tulnud probleemide korral ajakava muutmises. Samuti väljendati rahuolu graafikute suhtes. Siiski leidsid juhendajad, et neile hoolealustele, kellel on töökoht olemas, peaks ajakava paindlikum olema ning kriminaalhooldus peaks rohkem suunama spetsiaalse väljaõppega inimesi õigetes asutustesse. Ka ÜKT korraldust reguleeriv määrus näeb

ette, et ÜKT valikul tuleb arvestada kriminaalhooldusala õppimis-, tööalaste või muude sotsiaalsete kohustustega ning töö sobitatakse võimaluse korral kriminaalhooldusala erialase ettevalmistusega. Autori arvates on keeruline leida neid asutusi, kus oleks võimalik väljaõppega inimestel ÜKT sooritada. Hetkel on ÜKT kokkuleppeid sõlmitud Pärnumaal umbes 30 asutusega, kuid neist enamus pakuvad lihtsaid tegevusi, mis ei nõua erilisi oskusi. Samuti probleem on nende asutuste leidmisega, kus toimub töö ka nädalavahetustel või õhtuti. Suurimad koostööpartnerid on MTÜ-d ja kohalikud omavalitsused, kui viimased nädalavahetusesti ei tööta, siis sageli toimub ka MTÜ-des tegevus toimub tööpäeviti.

Üks juhendaja tõi välja, et vaja on selgemaid juhendeid. Kui juhendajatel oleksid konkreetsed juhised või parem väljaõpe, siis võib-olla saaks tõsta ka juhendamise kvaliteeti ja ÜKT tulemuslikku läbimist. Üheks võimaluseks on ka juhendajate koolitamine, et neil oleksid paremad teadmised ja oskused, et selle läbi anda parimat tuge juhendatavatele.

KOKKUVÕTE

ÜKT rakendamine on üks alternatiivsetest karistustest ning tänu muutustele karistuspoliitikas üha enam seda vangistuse või aresti asenduskaristusena ka määratakse. Suurenev ÜKT sooritajate arv toob suurema koormuse kriminaalhooldusametnikele, mistõttu peavad nad leidma rohkem asutusi ja ettevõtteid, kus oleks võimalik ÜKT-d sooritada. Tööandjad, kes nõustuvad ÜKT tegijatele tööd andma peavad enda asutusest leidma juhendaja, kes kogu ÜKT protsessi ajal hoolealust suunab ja toetab.

Varasemalt ei ole uuritud ÜKT juhendajate arvamusi ÜKT korralduse kohta. Praegusest uurimisest selgus, et juhendajatel on ühine arusaam ÜKT eesmärgist ning nende teadmised ÜKT juhendamisest on vastavuses dokumentides sätestatud põhimõtetega. Respondendid tõid välja, et konkreetset ÜKT juhendamisele kuluvat aega on keeruline välja tuua, sest sageli sõltub see juhendatavast inimesest.

ÜKT juhendajad tõid välja mitmeid probleeme, millest valdav osa oli seotud ÜKT sooritaja valmisoleku ja motivatsiooniga tööd teha ning sõltuvuskäitumisega. Juhendajad leidsid, et hoolealustel peaks olema suurem vastutustunne ning kriminaalhooldus peaks rohkem kasutama sundimist.

Juhendajad olid üldjuhul rahul ÜKT korraldusega. Esile tõsteti tihedat suhtlemist ja head infovahetust kriminaalhooldusametnikega, ametnike paindlikku suhtumist ja arvestamist juhendaja arvamustega. Tunnustati ametnike head koostööd ja kiiret reageerimist ning oskust luua kõigi osapoolte vajadustega kooskõlas olevaid töögraafikuid. Järelevalve sooritamiseks oldi rahul ja arvati, et seda võiks alati rohkem olla. Samas oli ka neid asutusi, kes ütlesid, et sagedasem kontroll tekitaks neile asutusesiseseid probleeme.

Ettepanekutena ÜKT paremaks korraldamiseks tõid juhendajad välja, et vaja oleks selgemaid juhiseid juhendajatele. Samuti leiti, et töötavatel hoolealustel peaks olema suurem võimalus töötada õhtul või nädalavahetustel ning rohkem peaks olema töökohti, kuhu eraldi väljaõppega hoolealused ÜKT-d sooritama suunata.

VIIDATUD ALLIKAD

Ahven, A. (2012). *Üldkasuliku töö tulemuslikkuse parandamise võimalustest*.

Loetud aadressil

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/uldkasuliku_too_tulemuslikkuse_parandamise_voimalustest_justiitsministeerium_2012.pdf

Ahvenhven, A. (2009). *Üldkasuliku töö kohaldamine ning mõju retsidiivsusele*.

Loetud

aadressil

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/ukt_kohaldamine_ning_moju_retsidiivsusele_justiitsministeerium_2009.pdf

Altmäe, E. (2015). *Retsidiivsust mõjutavad tegurid valitud kuriteoliikide näitel*.

(Magistritöö). Tartu Ülikool, Tallinn.

Anagnostaki, M. (2011). Community Service in Greece: Sentencing practices, the role of the prosecution service and local authorities. *European Journal of Criminology*, 8(2), 157 – 166. doi: 10.1177/1477370810397256

Andersen, S. H. (2015). Serving Time or Serving the Community? Exploiting a Policy Reform to Assess the Causal Effects of Community Service on Income, Social Benefit Dependency and Recidivism. *Journal of Quantitative Criminology*, 31, 537 – 563. doi: 10.1007/s10940-014-9237-2

Beyens, K. (2010). From ‘community service’ to ‘autonomous work penalty’ in Belgium. What’s in a name? *European Journal of Probation*, 2(1), 4-21.

<https://doi.org/10.1177/206622031000200102>

Blay, E. (2010). „It could be us”: Recent transformations in the use of community service as a punishment in Spain. *European Journal of Probation*, 2(1), 62-81.

Bouffard, J. A., & Muftic, L. R. (2007). The Effectiveness of Community Service Sentences Compared to Traditional Fines for Low-Level Offenders. *The Prison Journal*, 87(2), 171–194. doi:10.1177/0032885507303741

Council of Europe. Committee of Ministers. (1992). Recommendation No. R (92) 16. Of the Committee of Ministers to Member States. On the European Rules on Community Sanctions and Measures. Loetud aadressil <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804d5ec6>

Eesti vanglasüsteemi aastaraamat. (2006). Loetud aadressil http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/aastaraamat_2006_kodulehele.pdf

Grafl, C. (2007). Community Service in Austria: Main results of a feasibility study. *The Journal of Community and Criminal Justice*, 54(3), 251-262. doi: 10.1177/0264550507080359

Justiitsministeerium. (2010). Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018. Loetud aadressil http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf

Karistusseadustik. (2001). *Riigi Teataja* I, 61, 364. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411>

Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. (2013).

Loetud aadressil

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_j

a_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf

Kilcommins, S. (2014). The introduction of community service orders: mapping its 'conditions of possibility'. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 53(5), 487–510 doi:10.1111/hojo.12096

Killias, M., Gillieron, G., Villard, F., & Poglia, C. (2010a). How damaging is imprisonment in the long-term? A controlled experiment comparing long-term effects of community service and short custodial sentences on re-offending and social integration. *Journal Of Experimental Criminology*, 6(2), 115-130.

Killias, M., Gilliéron, G., Kissling, I., & Villettaz, P. (2010b). Community service versus electronic monitoring—What works better? Results of a randomized trial. *British Journal Of Criminology*, 50(6), 1155-1170. doi:10.1093/bjc/azq050

Kriminaalhoolduse standardid. (2017). Loetud aadressil http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/krh_standardid_14.12.2017.pdf

Kriminaalhooldusseadus. (1998). *Riigi Teataja I*, 4, 62. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12744437>

Kriminaalmenetluse seadus. (2003). *Riigi Teataja I*, 27, 166. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016046>

Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 eelnõu seletuskiri. (2010) Loetud aadressil http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kriminaalpoliitika_arengusuundade_seletuskiri_2018.pdf

Kuritegevus Eestis. (2017). Loetud aadressil http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf

Lo, T. W., & Harris, R. J. (2004). Community Service Orders in Hong Kong, England, And Wales: Twins or Cousins. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 48(3), 373 – 388. doi: 10.1177/0306624X04263458

Mavris, M., Koulouris, N., & Anagnostaki, M. (2015). *Probation in Europe. Greece*. Retrieved from Confederation of European Probation website <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2015/06/Greece-2015.pdf>

McIvor, G. (2010). Paying back: 30 years of unpaid work by offenders in Scotland. *European Journal of Probation*, 2(1), 41 – 61. <https://doi.org/10.1177/206622031000200104>

O'Hara, K. & Rogan, M. (2015). Examining the Use of Community Service Orders as Alternatives to Short Prison Sentences in Ireland. *Irish Probation Journal*, 12, 22-45. Loetud aadressil http://www.iprt.ie/files/Irish_Probation_Journal.pdf

Parksepp, A. (2018) Kristiine on hädas alamotiveeritud ja varastavate üldkasulike töötajatega. ERR uudisteportaal. Loetud aadressil <https://www.err.ee/654802/kristiine-on-hadas-alamotiveeritud-ja-varastavate-uldkasulike-tootajatega>

Parts, M. (2013). *Üldkasuliku töö kui asenduskaristuse mõjus. (Magistritöö)*. Siseakadeemia, Tallinn.

Ruus, M. (2014). *Väärteomenetluses üldkasuliku töö kohaldamisega seotud probleemid seda korraldavate ametnike hinnangul. (Magistritöö)*. Tartu Ülikool, Tartu.

United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). (1990). Loetud aadressil <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/tokyorules.pdf>

Vanglaameti aastaraamat. (2015). Loetud aadressil https://issuu.com/vanglateenistus/docs/vanglaameti_aastaraamat_veeb

Vanglateenistus. (2018). *Vangide ja kriminaalhoolduste arv*. Loetud aadressil <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv>

Vanglateenistus. (2016b). *Vangistuse kulud*. Loetud aadressil <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangistuse-kulud>

Üldkasuliku töö ettevalmistamise, täitmise ja järelevalve kord. (2004). *Riigi Teataja I*, 89, 1406. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13067721>

Wondahl, E. J., Boman IV, J. H., Garland, B. E. (2015). Responding to probation and parole violations: Are jail sanctions more effective than community-based graduated sanctions? *Journal of Criminal Justice*, 43(3), 242–250.
<https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.04.010>

Wondahl, E. J., Ogle, R., Kandleck, C., Gerow, K. (2009). Perceptions of Graduated Sanctions. *Crime & Delinquency*, 59(8), 1185–1210.
<https://doi.org/10.1177/0011128709333725>

Õunapuu. L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

Lisa 1. Intervjuu küsimused üldkasuliku töö juhendajatele

1. Kui kaua olete ÜKT juhendamisega tegeleenud?
2. Kui paljusid ÜKT sooritajaid olete selle aja jooksul juhendanud?
3. Mis on Teie arvates ÜKT eesmärk? Kui hästi praegu ÜKT seda eesmärki täidab?
4. Kui palju kulutate hinnanguliselt ÜKT juhendamisele töötunde nii ühes nädalas kui ka ühes kuus?
5. Missuguseid toiminguid ja tegevusi hõlmab ÜKT juhendaja töö?
6. Milliseid probleeme on ÜKT juhendamisega esinenud?
7. Kas on esinenud juhtumeid, mille tagajärjel on otsustatud ÜKT tegija töökohalt ära saata (nt alkoholi- ja narkootikumide tarvitamine, sobimatu käitumine jne)?
8. Kas on esinenud juhtumeid, mille tagajärjel olete loobunud ÜKT tegija juhendamisest? Milliseid lahendusi on võimalik kasutada, et selliseid juhtumeid edaspidi ei oleks või esineks harvemini?
9. Milles seisneb Teie koostöö kriminaalhooldusametnikega? Millega olete koostöö juures rahul? Mis vajaks koostöö juures muutmist?
10. Kas on esinenud juhtumeid, mille korral olete pöördunud kriminaalhooldusametnike poole, kuid lahendust olukorrale ei ole leitud? Kirjeldage palun neid näiteid.
11. Kui rahul olete kriminaalhoolduse järelevalvega ÜKT tegija üle?
12. Millised ettepanekuid on teil ÜKT paremaks korraldamiseks?
13. Millega olete praeguse ÜKT korralduse juures rahul? Millega mitte?

SUMMARY

PROBLEMS RELATED TO THE ORGANIZATION OF COMMUNITY SERVICE OF OFFENDERS FROM THE VIEWPOINT OF INSTRUCTORS ON THE EXAMPLE OF PÄRNUMAA

The implementation of community service (CS) is one of the alternative sanctions and due to changes in the penal policy in Estonia, this type of punishment is increasingly being used. The increasing number of offenders in CS brings more pressure on probation officers. They have to find more CS placements. Employers who offer community service placement need to find an instructor who will guide and support offender during the CS process.

According to the statistics of the past few years, the number of convicted offenders in CS has increased. Still one of the major issues is the number of breachers of CS. The reason for this is mainly low motivation or dependency problems of the offenders in CS. Thus, it can be assumed that these problems may lead to a number of problems for employers and instructors and thus reduce the employers' interest in offering a CS.

Unfortunately, no studies have been carried out in Estonia targeting specifically problems the instructors, in order to find out how to increase the employer's interest in offering CS.

The aim of the thesis is to identify issues related to the organization of CS from the instructor's viewpoint and to propose suitable solutions for improvement of the organization of CS.

The present paper consists of two chapters, the first of which deals with the role of alternative sanctions in the penal policies of different countries, and gives a theoretical overview of the implementation of the CS in the world and in Estonia. The second part of the paper focuses on the qualitative study carried out in Pärnu County. Individual interviews were conducted with 6 instructors and the paper gives an overview of the findings and conclusions drawn from the interviews.

The instructors identified a number of problems, most of which related to the willingness to work and motivation of the offender, Problems with addictive behavior were also mentioned. The instructors found that offenders in CS should have a greater sense of responsibility and probation should use more coercion if needed.

The instructors were generally satisfied with the organization of the CS. They highlighted the close communication and good communication with probation officers. The supportive attitude, good co-operation and quick response of the probation officers, their ability to create working schedules consistent with the needs of all parties were appreciated.

It was suggested during the interviews that clearer guidance should be given to the instructors. It was also found that opportunities of working work in the evenings or on weekends should be offered to the offenders who have job and there should be more CS placements suitable for skilled offenders.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Siim Rumberg,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Üldkasuliku töö korraldusega seotud probleemid juhendajate vaatest Pärnumaa näitel“, mille juhendaja on Karin Kiis,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 16.05.2018